

КОМЕНТАРИ АУТОНОМНОГ ЖЕНСКОГ ЦЕНТРА (АЖЦ) у оквиру новог циклуса консултативног процеса у изради Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела на нови радни текст нацрта Стратегије, као и на радни текст нацрта Акционог плана за прве три године спровођења Стратегије, које спроводи Министарство правде Републике Србије

У име Аутономног женског центра, Вања Мацановић и Тања Игњатовић
Београд, 2. јул 2019. године

КОМЕНТАРИ НА КОНСУЛТАТИВНИ ПРОЦЕС

АЖЦ је радној групи Министарства правде доставио коментаре на први радни текст Националне стратегије (15.3.2018. године). У тим коментарима, између осталог, АЖЦ је указао на то да се радна група Министарства правде позвала на две публикације чији је издавач Мисија ОЕБС-а у Србији, али које **нису јавно доступне**.

С тим у вези, Подсећамо да је на основу *Закона о планском систему Републике Србије*¹ предвиђена обавеза спровођена *ex-ante* анализе (чл. 31), као и **обавеза представљања налаза спроведене анализе ефеката** (чл. 33), како би „надлежни доносилац имао релевантне податке за доношење одлуке по том питању и како би јавност била упозната са разлозима доношења тог документа“. Даље се у чл. 33 наводи „Надлежни предлагач је дужан да налазе спроведене анализе ефеката, заједно са предлогом документа јавне политике, објави на својој интернет страници у интегралном облику најкасније на дан отпочињања јавне расправе“.

Стога, АЖЦ моли да радна група достави информацију о томе где се могу наћи два анализе на које се позива радна група у првом Нацрту, односно да их постави на интернет страницу Министарства правде.

Имајући у виду да АЖЦ **није добио образложење за одбијање предлога и коментара** достављених на први радни текст Националне стратегије, а да истовремено није јасно на основу којих података је одлучено да се прихвате решења у Нацрту националне стратегије, подсећамо радну групу да *Закон о планском систему Републике Србије* у чл. 34 предвиђа обавезу спровођења консултација у свим фазама израде документа јавних политика, укључујући и то да је предлагач дужан да „информише учеснике консултација о резултатима спроведених консултација, а посебно о разлозима због којих одређене сугестије нису укључене у документ јавне политике“, као и то да „Надлежни предлагач је дужан да информације о резултатима спроведених консултација објави на својој интернет страници најкасније у року од 15 дана од дана завршетка консултација“.

¹ <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2018/2386-17%20lat.pdf>

Стога, молимо да **радна група достави образложења за одбијање предлога и коментара које је упутио АЖЦ**, и предлажемо да се информација о резултатима консултација спроведених у првом циклусу (февраур-март 2019) објави на интернет страни Министарства правде.

КОМЕНТАРИ НА НОВИ РАДНИ ТЕКСТ НАЦРТА СТРАТЕГИЈЕ

АЖЦ понавља коментаре дате у првом циклусу консултација, за које сматра да су од суштинске важности за организовање система подршке жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији на начн који би гарантовао потпуну усаглашеност са минималним стандардима у Директиви 2012/29/ЕУ, и то:

I. УВОД

1. Тренутно стање у области подршке жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији

На основу онога што је предвиђено чл. 50 ЗКП, Аутономни женски центар подсећа да у Србији **оштећене/и немају читав сет права, од којих издвајамо:**

- право да приликом извођења доказних радњи са њима буде особа од поверења
- право да им се достави оптужница/оптужни предлог
- право да им се достављају поднесци браниоца и других учесника у поступку
- право да се жале на ослобађајућу пресуду
- право да им се достави жалба браниоца или јавног тужиоца
- право да им се достави оригиналан примерак пресуде другостепеног суда
- право да обавезно буду позване на седнице другостепеног суда
- право да буду позване на рочиште за прихватање споразума о признању кривице
- право да буду питане за мишљење у вези предлога споразуме о признању кривице или приликом примене института опортунитета
- право да им се достави одлука суда/тужилаштва о споразуму о признању кривице или промени института опортунитета
- право да им се доставе налази вештака и други докази, а не да су принуђене да прво траже увид у списе предмета, па да моле да им се одобри копирање, па тек након плаћања копирања да им омогући да добију примерак истог.

Ако Република Србија жели да испуни ову активност из Акционог плана за поглавље 23, сва ова спорна питања морају бити разматрана и у самој Стратегији, која ће касније служити као основ за измене закона и политика.

III. СЛУЖБЕ ПОДРШКЕ ЖРТВАМА И СВЕДОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Коментар: Подела мреже служби није урађена у складу са чл. 8 Директиве, на опште и специјалистичке.

У недостатку званичне државне статистике, која није наведена нити прибављена у циљу израде ове стратегије, можемо само логички закључивати да највећи број жртава **има први контакт са полицијом, а затим са основним или вишим тужилаштвима у Србији.**

Остало је нејасно због чега ће будуће службе подршке жртвама у оквиру правосудног система, изузев за жртве организованог криминала и ратних злочина где већ постоје, бити **основане само при вишим судовима у Републици Србији** за подручја предметних судова? **Због чега службе неће бити основане и у јавним тужилаштвима или и за подручја јавних тужилаштава, ако се имају у виду одредбе ЗКП о тужилачкој истрази?**

Посебно забрињава чињеница да је предвиђено да ће у службама радити најмање један судијски помоћник и то са делом радног времена, а да није образложено на који начин ће тај судијски помоћник бити у могућности да пружи подршку свим жртвама.

V. УСЛУГЕ И МЕРЕ ПОДРШКЕ И ПОМОЋИ ЖРТВАМА И СВЕДОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Врсте подршке и помоћи жртвама и сведоцима кривичних дела – коментар: сматрамо да подела појединачних врста подршке и помоћи жртвама **треба да буде у складу са чл. 8 и 9 Директиве, на опште и специјалистичке, а затим према свакој појединачној служби подршке.**

Општи коментар везан за сет предвиђених права - коментар: Стратегијом нису **обихваћена сва права која предвиђа Директива**, већ је направљен селективни избор тих права, и изостављена разрада појединих чланова Директиве, посебно у оквиру Поглавља 3.

Као што је наведено у уводу, постоји читав сет права које жртве у Србији немају у складу са чл. 6, 11 и 12 Директиве, која нису предвиђена постојећим чл. 50 ЗКП, као што су:

- право да им се достави оптужница/оптужни предлог
- право да им се достављају поднесци браниоца и других учесника у поступку
- право да им се достави жалба браниоца или јавног тужиоца
- право да им се достави оригиналан примерак пресуде другостепеног суда
- право да обавезно буду позване на седнице другостепеног суда
- право да буду позване на рочиште за прихватање споразума о признању кривице
- право да буду питане за мишљење у вези предлога споразуме о признању кривице или приликом примене института опортунитета
- право да им се достави одлука суда/тужилаштва о споразуму о признању кривице или промени института опортунитета
- право да им се доставе налази вештака и други докази, а не да су принуђене да прво траже увид у списе предмета, па да моле да им се одобри копирање, па тек након плаћања копирања да им омогући да добију примерак истог.

КОМЕНТАРИ НА РАДНИ ТЕКСТ НАЦРТА АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА ПРВЕ ТРИ ГОДИНЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

ПЕРИОД ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПЛАНИРАНИХ АКТИВНОСТИ

Најпре, треба узети у обзир да су нови радни текст Нацрта националне стратегије и радни текст Нацрта АП **тек у фази консултација**, а да *Закон о планском систему РС* подразумева и спровођење јавне расправе (чл. 36), као и да би АП требало да садржи и процену бюджетских средстава потребних за спровођење активности, односно да садржи процену финансијских ефеката на буџет, у складу са законом који уређује буџетски систем (чл. 37). То значи да активности у АП **не могу да почну у II или III кварталу 2019. године**, јер је прво наведени прошао, а другонаведени је већ почео, те је мало вероватно да се истовремено финализују и усвоје Стратегија и АП и реализују планиране активности. Ако предложени пла остане, то значи кашњење реализације активности од самог почетка.

Друго, **рокови од три месеца** за измене и допуне и/или доношење великог броја закона и подзаконских аката су **нереални**, имајући у виду обим посла и (када су закони у питању), организовање консултација и/или јавних расправа и процес усвајања закона (који не би требало да је по хитном поступку, као што је указала ЕК у извештају о напретку Србије 2019).

Конкретни коментари који се односе на период или његову дужину у односу на планиране активности су:

1. **Измена нормативног оквира којим се уређује организација правосуђа**

Активности 1.2–1.4, 1.6–1.7, 1.11–1.13, дакле израда једног нацрта закона о изменама и допунам закона и израда и доношење 8 правилника – све треба да буду спроведене у I кварталу 2020. године, што је прилично **кратак рок**.

2. **Измене нормативног оквира у области казненог права**

Активности 2.2, 2.3, 2.4, 2.5. и 2.6, дакле израда нацрта измена и допуна пет закона треба да буде спроведена у IV кварталу 2019. године, **што није реално**, јер се не зна када ће Стратегија и АП бити усвојени (као што је наведено у општим коментарима о роковима, ова документа морају да прођу процес јавне расправе и усвајања).

ОБИМ, ДИНАМИКА и СИНХРОНИЗАЦИЈА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНИРАНИХ АКТИВНОСТИ

3. **Оснивање служби за помоћ и подршку жртвама и сведоцима кривичних дела при вишим судовима у Републици Србији**

У вези са активностима 3.1–3.3. **неодговарајући је обим активности** од 6-5-4 службе годишње. Имајући у виду да се са успостављањем служби озбиљно касни (у АП за Поглавље 23 ова активност је требало да почне у II кварталу 2019. године²), успостављање служби по предвиђеној динамици представља озбиљно кашњење.

² <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023.pdf>

Активност 3.4. указује да ће бити запослен **минимални број** судијских помоћника за пружање подршке жртвама у новооснованим службама подршке при вишим судовима, а у коментариима на Нацрт стратегије указујемо да план **није образложен/заснован** на подацима (да ли је то одговарајуће у односу на очекивани обим посла).

У вези са активности 3.5. није јасно зашто се софтверски систем успоставља **до** II квартала 2022. године, јер делује да би он требало да **је успостављен** када службе почну да раде (II квартал 2020. године). Техничко повезивање служби на софтверски систем није успостављање система.

4. Успостављање и унапређење Националне мреже служби подршке жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији

За активности 4.6–4.9 **није синхронизован временски план**. Објављивање јавног позива за укључивање служби подршке жртвама и сведоцима основаних при организацијама цивилног друштва у Националну мрежу служби подршке (4.6) је планирано у **исто време** када и процена трошкова пружања услуга подршке жртвама и сведоцима у оквиру Националне мреже (4.8), а требало би да **процена иде пре објављивања** јавног позива за укључивање. Истовремено, активност која се односи на обавезну алокацију средстава неопходних за финансирање услуга подршке жртвама и сведоцима пружених у оквиру Националне мреже служби подршке (4.9) планирана је **тек** за годину дана након активности која се односи на јавни позив за укључивање пружалаца (4.6), а делује да би требало да је реализована **пре** јавног позива, односно да би процес обезбеђивања средстава морао да се заврши у 2020. години да би она била доступна у I кварталу 2021, када се планира објављивање јавног позива.

5. Јачање стручних капацитета и унапређење судске праксе у области одлучивања о имовинскоправном захтеву у оквиру кривичног поступка

Израда јединственог обрасца за подношење имовинскоправног захтева у кривичном поступку (6.3.) би требало да иде **пре** спровођења обуке за јавне тужиоце и судије који поступају у кривичним поступцима (6.2.), јер би обука требало да се односи и на образац (односно израда обрасца је требало да буде предвиђена у III кварталу 2019.).

6. Подизање свести жртва кривичних дела о правима која им припадају у кривичном поступку и доступним услугама подршке у Републици Србији

Активност 7.1. успостављање специјализоване интернет стране, намењене информисању жртва планирана је за II квартал 2019. који је **прошао**, као и активност 7.2. повезивање специјализоване интернет стране са што већим бројем интернет страна, која је у **закашњењу** ако њена реализација остане почев од II квартала.

7. Подизање свести представника медија и опште популације о правима жртва кривичних дела у Републици Србији

Активност 8.1. организација радионица за представнике медија у области права жртва, почиње од II квартала 2019. године, који је **прошао**, те би почетак реализације требало **променити**.

САДРЖАЈ ПРЕДЛОЖЕНИХ АКТИВНОСТИ

5. **Јачање стручних капацитета у области пружања подршке и помоћи, као и заштите права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији**

Сматрамо да је мали број обучених полицијских службеника у функцији контакт тачака за информисање жртава и сведока у 2020. години (5.10.), имајући у виду да је нпр. најмање 1300 полицијских службеника обучено за „надлежног полицијског службеника“ који поступа по Закону о спречавању насиља у породици. Остаје нејасно и то који полицијски службеници ће бити обучавани, нпр. да ли ће то бити исти полицијски службеници или неки други.

Сматрамо да је предложеној активности обуке адвоката од стране Адвокатске коморе **морала да предходи активност установљавања посебне листе адвоката који би заступали само жртве кривичних дела**, слично листи адвоката који су браниоци по службеној дужности. Имајући у виду искуства едукације која је спровођена у складу са *Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица* која није довела до тога да се права малолетних жртава у кривичном поступку поштују³, сматрамо да се квалитетно заступање жртава у кривичним поступцима може постићи само успостављањем система у коме би жртве заступали посебно едуковани адвокати, који су изабрали да заступају жртве у кривичним поступцима, а који не желе да буду на листи бранилаца по службеној дужности.

Сматрамо да активност 5.13. **није одговарајућа**, јер округли сто није форма која омогућава систематичан приступ „дефинисања потреба за обукама у систему просвете, здравства и социјалне заштите“. Требало би израдити **анализу** потреба, имајући у виду разуђеност и величину система који су обухваћени.

³ http://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/ka_pravosudju_po_meri_deteta_kvivicno.pdf